

Nr 983

Av herr **Karlsson i Huddinge m. fl.**, i anledning av *Kungl. Maj:ts proposition nr 75, med förslag angående effektivisering av verksamheten på pris- och konkurrensområdet samt konsumentvaruforskningen.*

(Lika lydande med motion nr 789 i Första kammaren)

Frågan om en effektivisering av den samhälleliga verksamheten på prisområdet samt konsumentvaruforskningen har under lång tid varit brännande. Detta beror på en rad omständigheter: den kraftiga prisstegringen som fördyrat levnadsomkostnaderna för vårt lands befolkning, den tilltagande monopoliseringen i olika former, de växande kraven på ingripanden från samhällets sida för att bekämpa prisstegringarna.

Kampen mot prisstegringarna är ett led i försvaret av realinkomsten. Men den ställer också frågan om de ekonomiska maktförhållandena. Enligt vår mening måste organiserade former utvecklas för konsumentkontrollerad bevakning av marknadsförhållandena, konkurrensformer, reklam och monopolistisk prispbildning. Kampen mot prisstegringarna måste bli en avgörande del av framför allt arbetarrörelsens verksamhet. I strävanden för ökat konsumentinflytande över produktionens inriktning, över kvalitet och priser kan socialismens målsättning — en rationell produktionsordning som tillgodoser medborgarnas behov — komma till konkreta uttryck.

Vi har redan tidigare i olika sammanhang anfört synpunkter på målsättningar, metoder och former för samhällets, löntagarnas och konsumenternas arbete för att hålla tillbaka prisstegringarna och skapa sig ett större inflytande över marknadsförhållandena. I motion nr 200 i andra kammaren år 1963 motiverades utförligt kravet på en allmän översyn av gällande pris- och konkurrenslagstiftning. Bl.a. ifrågasattes om inte riktpiserna borde betraktas på samma sätt som bruttopiserna, d.v.s. hänföras under det generella förbudet i konkurrensbegränsningslagen. Vidare nämndes obligatorisk skyldighet att lämna uppgifter till kartellregistret, förhandsanmälan av horisontella riktpis, registrering av vertikala prisrekommendationer och skyldighet att utan anmaning anmäla prishöjningar. Särskilda åtgärder ansågs nödvändiga för att få överenskommelser mellan svenska företag och utländska parter registrerade i kartellregistret.

Motionen avslogs av riksdagen, men flera utredningar har sedan dess

företagits om dessa frågor, senast av riktpisutredningen, på vilken proposition nr 75 i sin tur väsentligen bygger.

Det bör framhållas att vi i vissa stycken icke delar den principiella syn på de samhällsekonomiska sammanhangen som ligger till grund för såväl riktpisutredningens som departementschefens resonemang. Det kan sålunda inte vara tillfredsställande att analysera frågan om marknadsförhållanden och priser i de termer som där göres. Att säga att »en aktiv pris- och konkurrenspolitik från samhällets sida kan vara utformad efter endera av två principiellt skilda linjer, ofta benämnda regleringslinjen och konkurrenslinjen», varvid regleringslinjen definieras så, att statliga myndigheter detaljreglerar priser och försäljningsvillkor för enskilda varor, och konkurrenslinjen, så att man lutar till konkurrensen som den bästa prisregulatorn, kan inte vara uttömmande. I själva verket präglas ju förhållandena inom det s.k. enskilda näringslivet i hög grad av regleringar — det verkliga regleringssamhället finns där.

Det är också en illusion att inbilla sig att man under nutida förhållanden skulle ha möjlighet att åstadkomma en effektiv konkurrens i egentlig mening. Detta lär icke gå vare sig med de medel som hittills använts eller med andra. Den i propositionen givna definitionen på effektiv konkurrens som »en konkurrens som driver utvecklingen i en riktning som på längre sikt kan förmodas innebära det bästa utnyttjandet av samhällets resurser» är ju ingenting annat än ett uttryck för gammalliberal ideologi, låt vara i förmodandets form.

En mera realistisk uppfattning om marknadsförhållandena i dagens Sverige torde vara nödvändig för att prispolitiken skall kunna ges en riktig utformning. I själva verket präglas läget av att en rad olika typer av konkurrensförhållanden föreligger på olika marknader, sträckande sig från rent monopol över olika former av karteller, prisledarskap, duopol, ologopol, marknader där priserna sätts genom förhandlingar o.s.v. till något som kan kallas konkurrens. Rent ekonomiska faktorer tycks spela allt mindre roll vid prissättningen. I stället blir olika typer av maktförhållanden mellan block och företag avgörande.

Det är i detta läge nödvändigt att också löntagarna, konsumenterna och samhället på olika sätt uttrycker och kämpar för sina intressen på marknaden. En bättre organisering av konsumentintresset och konsumentopinionen måste betraktas som mycket avgörande. På samma sätt som löntagarnas makt står mot företagarnas när det gäller fastställandet av lönerna måste mot företagens och monopolens makt ställas konsumenternas organiserade makt. Samhällsorgan bör bistå konsumenterna i denna kamp.

Utifrån denna allmänna syn kan vi, som redan understrukits, icke dela vissa principiella uppfattningar som uttrycks i riktpisutredningens betänkanden. Vi ställer oss däremot positiva till huvudparten av de konkreta rekommendationer och förslag för effektivisering av verksamheten på pris-

politikens område som gjorts av utredningen. De föreslagna åtgärderna kan nämligen i allmänhet infogas som led i en politik som syftar till att öka konsumenternas inflytande på marknaden.

Vi finner det mycket beklagligt att departementschefen inte i större utsträckning ansett sig böra tillmötesgå de av riktpreisutredningen ställda förslagen liksom de förslag som ställts av Landsorganisationens och socialdemokratiska partiets priskommitté. Handelsministern är allmänt välvillig till förslagen, men välviljan förslår på de flesta punkter inte till konkreta ställningstaganden i positiv riktning.

Det sagda innebär inte att vi anser riktpreisutredningens förslag vara helt till fyllest. Vi tror sålunda inte att de negativa verkningarna av systemet med riktpreiser är löst genom att man döper om riktpiserna till cirkapreiser men vill självfallet heller inte motsätta oss en sådan åtgärd. Vi tror att en skärpt lagstiftning mot olika former av prissamverkan är nödvändig, om konsumenternas intressen på ett tillfredsställande sätt skall kunna värnas. Denna fråga bör enligt vår mening tas upp till förnyad prövning.

När det gäller prisövervakningen har riktpreisutredningen i anslutning till ett uttalande av pris- och kartellnämndens styrelse uttalat att företagen i ökad utsträckning bör åläggas att motivera sina prisförändringar mot bakgrunden av marknadssituationen och delge nämnden sina kalkyler. Departementschefen anser dock att detta är förenat med stora praktiska svårigheter och att SPK endast successivt bör utöka insamlingen av dylikt material. Vi ansluter oss här till den av SPK och riktpreisutredningen framförda uppfattningen och anser sålunda att företagen generellt bör vara skyldiga att motivera prisförändringar. Vi ifrågasätter också om inte förhandsanmälan av prishöjningar bör förekomma.

Departementschefen har helt förbigått det viktiga avsnitt i riktpreisutredningens betänkande som gäller förhållandena inom bilbranschen. Detta är mycket beklagligt eftersom denna bransch präglas av i hög grad bundna konkurrensförhållanden. Vi instämmer helt i utredningens betonande av vikten av att lågpriskanaler med direkt affärsförbindelse med tillverkare eller generalagent uppkommer i bilbranschen. Dessa förhållanden bör underkastas snabbutredning.

Departementschefens inställning till de av Landsorganisationens och det socialdemokratiska partiets priskommitté framlagda förslagen om lokala priskommittéer förefaller också mycket tvekan. Uppslaget sägs vara helt nytt, varför ett ställningstagande är svårt, anför handelsministern. I själva verket har förslag om sådana lokala priskommittéer ställts sedan något tiotal år tillbaka, och vissa kommittéer, tillsatta av fackföreningar och politiska organisationer, har också varit i verksamhet. Från det kommunistiska partiets sida har förslag om lokala priskommittéer upprepade gånger framförts, och vi anser alltså skapandet av sådana vara ett

viktigt led i kampen mot prisstegringarna. Enligt vår mening bör man omedelbart söka starta sådana kommittéer i så bred omfattning som möjligt. För att understödja detta arbete torde ett särskilt anslag vara nödvändigt.

Med hänvisning till det ovan anförda hemställes,

att riksdagen godkänner de i Kungl. Maj:ts proposition nr 75 ställda konkreta förslagen, dock med följande tilllägg:

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställer om förnyad utredning av frågan om skärpt lagstiftning mot olika former av prissamverkan,

att riksdagen uttalar sig för ett system med obligatorisk förhandsanmälan och motiveringar av prisförändringar från företagen,

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t begär snabbutredning av hur lågpriskanaler med direkt affärsförbindelse med tillverkare eller generalagent skall kunna skapas inom bilbranschen samt

att riksdagen må anvisa ett förslagsanslag av 500 000 kr. för understödjande av lokala priskommittéer.

Stockholm den 14 april 1967

Erik Karlsson (k)

C.-H. Hermansson (k) Sven Hector (k) Gunvor Ryding (k)

Gustav Lorentzon (k) Henning Nilsson (k) Axel Jansson (k)
